

УДК 81'366.56(045)

Наталія Ясакова

<https://orcid.org/0000-0002-6810-8080>

АКТУАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИКИ ПЕРСОНАЛЬНОСТІ В ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

У статті висвітлено роль семантики персональності у вираженні ідейно-художнього змісту поетичних творів Василя Симоненка. Встановлено її участь у творенні комунікативної та змістової цілісності поезій, багатьом з яких властива певна персональна тональність або виразна домінанта. Динаміка персональності тісно пов'язана з архітектонікою ліричного тексту. Зміна особових значень нерідко слугує засобом структурування поезії, акцентування важливої думки, розгортання сюжету тощо.

Ключові слова: стилістика, семантика персональності, займенникові слова, поетичний текст, Василь Симоненко.

Вступ

У сучасній лінгвоукраїністиці, попри пильну увагу до мовного втілення функційно-семантичних категорій та організації тексту, досі ґрунтовно не вивчено роль персональності у формуванні ідейно-естетичного змісту поетичних творів. З огляду на комунікативну природу тексту дослідження саме цієї категорії, що встановлює відповідність між учасниками комунікативного акту й учасниками описуваної ситуації, є обов'язковим для його адекватної інтерпретації. Персональності властивий першорядний статус у системі граматичних категорій будь-якого тексту, однак у ліриці, де суб'єкт виявляє надзвичайну активність, а сприйняття й співпереживання читача особливо важливі, співвідношення осіб є однією з визначальних характеристик і виконує специфічні функції.

Теоретичне підґрунтя

Діалогічність, співвідносність художнього твору з висловленням зауважено ще в працях М. Бахтіна. Видатний філософ і літературознавець

тлумачить текст як висловлення, оскільки той має задум (інтенцію) і реалізацію цього задуму. Характеризуючись індивідуальністю, він є частиною мовленнєвого спілкування (низки текстів) певної сфери і має адресата, якого передбачає і розуміння якого шукає автор (Бахтин, 1979, с. 282–304).

Текст вважають неодмінною предметно-знаковою ланкою акту мовленнєвої комунікації, що є проєкцією діяльностей відправника та реципієнта повідомлення і, отже, може бути аналізована і з погляду автора, і з погляду адресата. Такий підхід чинний для текстів будь-якого типу: писемних і усних, літературно оброблених і не оброблених, значних і мінімальних за обсягом, будь-якого стилю і жанру (Сидоров, 2009, с. 147–151). Хоч усі компоненти тексту мають інтерактивну природу, найвиразніше її оприявнюють експлікатори категорії персональності – займенникові слова, дієслівні форми, іменники, що номінують мовця та адресата. Їхня роль у творенні інтенційності тексту зумовила появу окремих досліджень, присвячених вивченню функцій експлікаторів персональності в текстах різних стилів на матеріалі різних мов (Єрмоленко, 2007; Кितिця, 2001; Юдіна, 1994).

У художньому тексті протиставлення осіб характеризується різноспрямованістю, істотними для сприйняття змісту модифікаціями. Цілком слушно О. Бондарко твердить про специфічні функції змістової актуалізації граматичних значень у художньому тексті, що пов'язані з його інтенційністю, про можливість творення персональних доміант, персонального ключа тексту, наприклад, історична оповідь у третій особі (Бондарко, 2001).

Роль займенникових елементів у художній структурі поетичного тексту окреслив Ю. Лотман. Вони конструюють модель поетичного світу, структуру суб'єктно-об'єктних відношень і часто змінюють свій зміст відповідно до поняттєвої (лексико-семантичної) будови твору загалом. Основна авторська думка може бути розкрита через систему суб'єктно-об'єктних відношень, виражених переважно займенниковими компонентами. У ліриці система займенників стає «універсальною моделлю людських стосунків», «усі ліричні персонажі поділені за схемою займенників першої, другої і третьої особи», а встановлюючи типи відношень між цими семантичними центрами, ми можемо отримати основні сюжетні схеми лірики (Лотман, 1972, с. 77–84). Закономірним видається твердження Я. Гіна, що категорія особи є фундаментом комунікативної структури ліричного тексту й одним із найактивніших чинників формування його змісту (Гін, 1996, с. 120). Поетику цієї категорії в ліриці вчений пропонує розглядати в аспекті внутрішньої комунікативної структури (Я, ТИ, ВІН, ВОНА – персонажі тексту) і в аспекті співвідношення внутрішньої та зовнішньої (Я і ТИ – автор і читач) комунікативних структур, а важливою особливістю використання вважає динаміку осіб у тексті (Гін, 1996, с. 109–110).

Цінні спостереження й узагальнення щодо втілення персональних значень у художньому тексті, зокрема поетичному, висвітлено в працях С. Єрмоленка. На матеріалі слов'янських, германських, романських і деяких інших мов науковець виявляє взаємозв'язки між епістемічним характером мовного моделювання дійсності в художньо-літературному дискурсі й семіотикою мовних одиниць і утворень, які використовують у процесі такого моделювання (Єрмоленко, 2007, с. 4). У центрі уваги С. Єрмоленка – роздвоєння літературного (художнього, внутрішньотекстового) суб'єкта й реального автора, внутрішньотекстового адресата й адресата «зовнішнього»; зв'язок персональності з темпоральністю в моделюванні перцептивної перспективи викладу (Єрмоленко, 2007, с. 11–15).

У контексті вивчення категорії персональності в українській літературній мові ми окреслили специфічні риси її реалізації в тексті. Персональність забезпечує концептуальну і структурну інтегрованість тексту, перетворюючи його на єдиний семантичний простір. Певні персональні значення можуть актуалізуватися, ставати потрібними для адекватного потрактування змісту. Водночас не завжди персональна семантика є концептуально важливою для сприйняття всього твору, вона може брати участь у вираженні важливих аспектів змісту або й не виконувати специфічних стилістичних функцій (Ясакова, 2016, с. 48–51). Актуалізація граматичних значень особи в художньому творі засвідчує майстерність митця, досконале володіння мовою, коли всі рівні організації тексту взаємодіють, посилюючи загальне враження. Яскравий приклад такої актуалізації бачимо в етюді М. Коцюбинського «Цвіт яблуні», де вона стала інструментом творення особливої імпресіоністичної вишуканості, образності й глибокого психологізму (детальніше див. (Ясакова, 2010, с. 162–163)).

Мета цієї розвідки – встановити роль семантики персональності у формуванні ідейно-художнього змісту поетичних творів Василя Симоненка.

Методи та матеріал дослідження

Участь граматичного значення персональності у змісті поетичного тексту, художньо-естетичну ефективність використання його експлікаторів встановлюємо за допомогою семантико-стилістичного аналізу. Матеріалом для дослідження слугували поезії Василя Симоненка.

1. Персональність у творенні змістової та комунікативної цілісності поетичного тексту

Чимало поезій Василя Симоненка мають єдину персональну тональність (наскрізну актуалізацію) або виразну персональну доміанту, що зумовлено їхньою тематикою та невеликим обсягом. Зокрема, персональна тональність другої особи властива віршам-посланням «До папуг», «Пильному». Це значення не репрезентоване в кожному висловленні, проте маркери другої особи часто повторювані в тексті й відповідна семантика, комунікативне спрямування актуалізовані завдяки формі заголовка, що визначає жанрову специфіку поезії. Наприклад:

Пильному

*Чого вдивляєшся так пильно й підозріло
У тих, хто сумніви свої явля на людях сміло?
Якщо ти дійсно служиши правді, а не злу –
Чому ж у щирості вбачаєш крамолу?*

*При людові не стане ворог горло дерти,
Бо тільки друг бува завжди одвертим,
Ти краще **придивляйся**, як належно,
До тих, хто мислить і говорить обережно.*

Хоч значення третьої особи, увиразнене завдяки рефрену, важливе для побудови художньої структури тексту, комунікативне спрямування поезії зумовлює актуальність насамперед другої особи.

Поширеними в поетичних текстах є різноманітні вияви квазіадресатності, коли мовлення спрямоване до того, хто не може повною мірою виконувати функцій адресата, не відповідає канонічній ситуації комунікації. У Симоненковій ліриці це не тільки риторичні звертання, вплетені у загалом персонально відмінний текст, напр.: *Здрастуй, сонце, і здрастуй, вітре! Здрастуй, свіжосте нив! Мрійництво! Жаго моя! Живи!* Для низки поезій риторичне *ти* є персональною домінантою, що визначає їхній зміст. Така діалогічність, особлива близькість ліричного суб'єкта (суб'єкта мислення, Я) і суб'єкта зображуваного (Ти) характерна не лише для інтимної лірики, що, зрештою, є однією з її типових ознак. Риторичне *ти* бачимо, зокрема, в поезії «Леся Українка». Асоційоване з поняттям «ближнього простору», воно, як і дієслівні форми теперішнього часу, сприяє інтимізації: *Ти на папері почуттів моря / Переливаєш в строфи невеселі.*

У вимірах діалогу створено й патріотичні поезії, зокрема: «Задивляюсь у твої зіниці...», «Стільки в тебе очей...», «Земле рідна!», «Україні», що є прикметною рисою Симоненкового стилю. Персональна домінанта другої особи з огляду на частотність у віршах такої тематики не є випадковою, вона відбиває спосіб бачення рідної землі, народу як дуже близьких і важливих. Займенникові слова зі значенням другої особи багатократно повторювані не лише в межах поезії, а й інколи в межах однієї строфи. Наприклад, поезія «Земле рідна!» складається з трьох строф, кожна з яких є одним реченням. Із двадцяти слів другої строфи п'ять, тобто четверта частина, – займенникові слова другої особи: *Я живу **тобою** і для **тебе**, / Вийшов з **тебе**, в **тебе** перейду, / Під **твоїм** високочолім небом / Гартував я душу молоду.* Позірна лексична обмеженість цієї строфи спрямована на акцентування стрижневого значення другої особи. Уся увага читача зосереджена на цьому найважливішому для автора Ти.

Властива патріотичним поезіям домінанта другої особи засвідчує, що стосунки поета з Батьківщиною вибудовані по лінії *я – ти*, виразно індивідуалізовані, інтимні. Вона різко контрастує з характерною для радянського дискурсу ідеєю колективізму, знеособленості конкретної людини як

представника мас, що не має індивідуальної цінності, та поданням її в поезії через множину *ми* або загальні назви на зразок *народ*, *трудівники* тощо.

Другоособова тональність характерна і для однієї з найвідоміших поезій В. Симоненка «Ти знаєш, що ти – людина?». Перша й остання строфи насичені займенниковими словами зі значенням другої особи: *Ти знаєш, що **ти** – людина. / Ти знаєш про це чи ні? / Усмішка **твоя** – єдина, / Мука **твоя** – єдина, / Очі **твої** – одні. [...] Бо **ти** на землі – людина, / І хочеш того чи ні – / Усмішка **твоя** – єдина, / Мука **твоя** – єдина, / Очі **твої** – одні.* Посилюваний повтор виконує композиційну функцію, забезпечує комунікативну цілісність тексту, акцентує його спрямованість на адресата і граничну щирість поета, який прямо звертається до читача. Актуалізоване значення другої особи, природа якого полягає у виокремленні, індивідуалізації особи через залучення до діалогу, покликане передати цінність і неповторність кожної людини, її відмінність від решти осіб. У цьому сенсі *ти*, якому властива максимальна означеність, до якого не застосовна звичайна ідея рахунку однотипних об'єктів і яке адресат повідомлення обов'язково співвідносить із собою, якнайточніше відповідає комунікативній меті.

Тональність першої особи властива поезіям «Скільки б не судилося страждати...», «І знову сам воюю проти себе...», «Я тікаю від себе, від муки і втоми...». Я-суб'єкт у них не є статичним, він розділяється, стаючи водночас об'єктом, локативом (*І знову **сам** воюю проти **себе**...; Я від себе втечу в білу папороть снів*), зміщується в минуле (*День, коли мої маленькі губи / Вперше груди мамині знайшли...; Де мене, рум'яне диво з прутиком в руці, / Ухопив гусак сварливий за нові штаниці*) або трансформується, співвідносячись із нетиповим для першої особи предикатом (*Як добре, що я – це сон...*). Такі видозміни характерні для художніх, особливо поетичних, текстів, де пункт перцепції може різко змінювати своє розташування в часі або просторі: *Я чую у ночі осінні, / Я марю крізь синій сніг...; ...Парує степ, і оживає ліс...*

Впадає в око невелика кількість поезій, яким властиве цілковите домінування ідеологічного *ми*. Таке *ми*, що вказує на групу осіб зі спільними переконаннями, виконує особливу роль в організації поезії «Ми думаєм про вас», яка написана у формі послання до майбутніх поколінь. *Ми* протиставлене *ви* у часовому вимірі (пор. характерну для численних текстів радянської доби опозицію *ми – вони*, що відбиває ідеологічне протиставлення «радянської прогресивної, правильної» і «капіталістичної, застарілої, ворожої» політичних систем). Ліричний суб'єкт і адресат постають як

представники різних поколінь, істотно віддалених одне від одного в часі (...*Ми думаємо, правнуки, про вас*). *Ми* має виразні ідеологічні ознаки, за якими протиставлене третім особам. Дії останніх зображені як агресивні щодо множини *ми*, неправильні: *І тому ми спокійно і суворо / Стрічаємо у праці і борні / Наклепи злобні і тупі докори, / Потoki божевільної брехні*. Опозиція *ми* – вони опосередковано стосується і адресатів (...*Нащадки дороги, ми захищаєм вас*), однак стрижневою для побудови поезії є опозиція *ми* – *ви*.

Ідеологічне *ми* актуалізоване також у деяких інших поезіях, зокрема «Жорна», «Піч», де не є організаційним центром, персональною домінантою, хоч і важливе для розуміння комунікативного спрямування всього твору. Наприклад, поезія «Піч» написана загалом у третьоособовій тональності. Це образна, жива картина, яку малює автор, перебуваючи за її межами. Однак в останній строфі з'являється ідеологічне *ми* та граматичне значення майбутнього часу на противагу теперішньому й минулому, що вживані в попередніх семи строфах: *Менше ми гіркоти нести-мем, / Стане ближчою наша мета, / Як не будуть у небо димом / Підніматись жіночі літа. Ми* актуалізує причетність ліричного суб'єкта й адресата до зображуваного, а також їхню належність до однієї нечітко окресленої соціальної групи. Її склад, як і розуміння мети, залежить від уявлень про ідеологічні переконання автора. Водночас уся поезія набуває особливого комунікативного спрямування – спонування до спільної дії.

Низка поезій («Покара», «Осінній дисонанс», «З вікна», «У маленьких очах відбивається світ...», «Маленькі сонця», «Зимовий вечір...», «Переспів з народної» тощо) має третьоособову тональність. Звісно, зображувана в них реальність позначена неповторним, лише Симоненковим образним сприйняттям світу, де *Над сизим смутком ранньої зими / Принишли хмари, мов копиці сіна; Будуть вік стояти біля броду / Посивілі верби-матері...; Зимовий вечір, / Закуривши люльку, / Розсипав зорі, / Неначе іскри...* Виразною може бути й авторська оцінка, як у поезії «Монархи»: *Нікчемна, продажна челядь, / Банда кривляк для втіх...* Проте ліричний суб'єкт у цих творах не оприявнює свою присутність безпосередньо через особові форми, не вступає в діалог із читачем, ліричним адресатом чи персонажем.

2. Динаміка персональних значень в архітектоніці поетичного тексту

Актуалізація персонального значення в поезіях В. Симоненка нерідко тісно пов'язана з будовою тексту. Наприклад, актуалізація семантики першої особи, яку засвідчує зростання

частотності її виразників, у поезії «Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок...» акцентує найважливішу думку, висновок і виразно виокремлює фінальну частину поезії: *Бо нива це – моя! Тут я почну зажинок, / Бо кращий урожай не жде мене ніде, / Бо тисяча доріг, мільйон вузьких стежинок / Мене на ниву батьківську веде...*

Із композицією твору пов'язують несподівані зміни персональних значень, характерні для поетичного мовлення. «Перемикання» особи, на думку Я. Гіна, є поширеним у ліриці засобом увиразнення фіналу тексту, що «відіграє роль семантико-граматичного пуанта» (Гін, 1996, с. 109–115). Такий прийом використовує і В. Симоненко. Наприклад, остання строфа поезії «Найогидніші очі порожні...» різко контрастує з попередніми і через те, що не має властивої їм анафори, і через зміну персональних значень та комунікативного призначення висловлень – третя особа поступається другій, індикатив – імперативу: *Але правди в брехні не розмішуй, / Не ганьби все підряд без пуття...* Автор ніби несподівано звертає увагу на читача, акцентує його участь у діалозі, його важливість для творення загального змісту тексту й виразно виокремлює останню думку поезії: *...Бо на світі той наймудріший, / Хто найдужче любить життя.*

Своєрідний персональний ритм виявляється в поезії «Україні»: значення третьої особи чергується зі значеннями першої та другої осіб. Динаміка персональності узгоджується з однотипною синтаксичною організацією строф: кожна з них є складнопідрядним реченням із препозитивною підрядною частиною часу, що приєднана сполучником *коли*. Третьоособовість препозитивної підрядної частини протиставлена відношенням *я – ти* (ліричний суб'єкт – Україна), які актуалізовані в головній частині: *Коли кризь розпач випнутьсь надії / І загудуть на вітрі степовім, / Я тоді твоїм ім'ям радію / І сумую іменем твоїм*. Чергування осіб є особливим, ритмічним, охоплює весь текст і бере участь у творенні його змісту. Характерний для поетичних текстів паралелізм побудови строф виявляється і на рівні граматики, і на рівні лексики. Дії ліричного суб'єкта в кожній зі строф подано через антонімічні пари, які становлять висхідну градацію: *радію – сумую, благословляю – проклинаю, вмираю – живу*. Така організація поетичного тексту є комунікативно доцільною, вона забезпечує його структурну і комунікативну єдність, стилістичну довершеність.

З-поміж поезій Василя Симоненка, яким властива домінанта першої особи, особливе місце посідає вірш «Я...». Ідея гідності, неповторності та цінності окремої людини і водночас множини особистостей, що й становлять народ, утверджується

через актуалізацію протиставлення *він – я – ми*. Ліричний суб'єкт обстоює власну індивідуальність перед особою, яка позначена в поезії за допомогою займенникового іменника *він*. На думку Івана Кошелівця, йдеться про конкретну людину – Сталіна, що доводять початкові рядки другої строфи: *Він гримів одержимо й люто, / І кривилося гнівом лице рябе...* (Кошелівець, 2001, с. 38). У такому разі *він* виконує функцію евфемізму та узагальнення. Йому протистоїть *я* – неповторне і водночас здатне утворювати *ми – не безліч стандартних «я», а безліч всесвітів різних*. Співвідношення граматичних значень особи бере участь у творенні змісту поезії. Водночас займенникові слова в межах поетичного тексту наповнюються новим сенсом, якого позбавлені в мовній системі, між ними виникають нові опозиції. Займенниковий іменник *ми*, множина якого не означає множини *я*, у Симоненковій поезії набуває саме такого значення, оскільки функція *я* переосмислюється. Воно не просто вказує на мовця, а позначає особистість. Семантична трансформація відбувається з розгортанням тексту: спочатку *я* виконує власне дейктичну функцію, проте згодом набуває номінативних ознак: *У кожного Я є своє ім'я...; І тільки тих поважають мільйони, / Хто поважає мільйони «я»*.

Здатність займенникових елементів моделювати художню структуру ліричного тексту виразно виявляється в разі вживання слів *він* і *вона* як своєрідних поетизмів, що позначають осіб чоловічої та жіночої статей, не виконуючи анафоричної функції. Відповідно до змісту тексту вони набувають нових значень, вступають у різноманітні опозиції. У Василя Симоненка ці займенникові слова є персональними центрами кількох віршів різної тематики. Поезія «Одурена» побудована на протиставленні *він – вона*. У вірші «Осіній вечір морозом дихав...» реалізується персональна модель *я – вона*. У низці поезій важливим для розуміння змісту є відношення *він – вони* («Перехожий», «Торжествують...»). Якщо в перших двох випадках актуальною є стать персонажів і поезії належать до зразків інтимної лірики, то відношення *він – вони* реалізується в поезіях-притчах. Абстрактність займенникової семантики дає змогу надати найширшого узагальнення образам ліричних персонажів і змісту художніх текстів загалом.

Ліричний суб'єкт виявляє свою присутність і в тих поезіях, де *Я* не належить до внутрішньої комунікативної структури тексту, адже є перцептивним і аксіологічним центром зображеного. У поезії «Перехожий» головний персонаж протиставлений решті (*Одні співчували йому убого, / Інші не втримались докорять...*). В опозиції до них перебуває й ліричний суб'єкт, який

захоплюється перехожим: *Як він ішов! / Струмеліла дорога, / Далеч у жадібні очі текла. Не просто ступали – / Співали ноги, / І тиша музику берегла*. Ліричний суб'єкт поезії «Торжествують...» протиставлений усім персонажам: не згоден з оцінкою третіх осіб і засуджує бездіяльність персонажа, який у поезії позначений займенниковим іменником *він*: *Торжествують: / Він не помилявся, / Не змочив – / Ні разу! / – Підшов, / Проти вітру – / Жоден раз! – / Не пхався... / Але ж він нікуди і не йшов!* Проте основні сюжетні схеми цих поезій охоплюють лише третіх осіб, побудовані на відношеннях *він – вони*.

Висновки

У поетичному тексті будь-які, навіть формальні, мовні елементи можуть набувати семантичного характеру. У складній змістовій єдності, якою є поезія, граматичні категорії також набувають особливих функцій. Саме граматичні елементи значною мірою засвідчують спосіб поетичного бачення світу. Надважливою для творення ліричного тексту є категорія персональності.

Властиві ліриці Василя Симоненка інтенційність, природність і стилістична довершеність ґрунтуються на взаємодії лексичного та граматичного рівнів художнього твору. Прикметною рисою Симоненкового стилю є активне залучення граматичної семантики персональності до формування художньої структури поетичного тексту. Персональність бере безпосередню участь у творенні комунікативної та змістової цілісності поезій, багатством з яких властива певна персональна тональність або виразна домінанта, що пов'язано з особливостями авторського мовомислення. Зокрема, для патріотичних віршів Василя Симоненка характерна домінанта другої особи, яка засвідчує бачення стосунків із Батьківщиною, своїм народом як індивідуальних, особисто важливих, інтимних.

Динаміка персональності в поезіях Василя Симоненка тісно пов'язана з архітектонікою ліричного тексту, його композицією. Зміна особових значень нерідко слугує засобом структурування поезії, увиразнення її фінальної частини, акцентування важливої думки, розгортання сюжету тощо.

Функціонування графем особи потребує ґрунтовного вивчення на якому ширшому поетичному матеріалі. Актуальним є встановлення закономірностей реалізації категорії персональності в текстах різних періодів, літературних напрямів, відповідно до тематичних груп (філософська, інтимна, пейзажна тощо) і жанрів лірики, в контексті студіювання поетики граматичних категорій, а також досліджень із лінгвоперсонології.

Список використаної літератури

- Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – Москва : Искусство, 1979. – 424 с.
- Бондарко А. В. Лингвистика текста в системе функциональной грамматики [Электронный ресурс] / А. В. Бондарко // Текст. Структура и семантика : [в 2 т.]. – Москва : СпортАкадем-Пресс, 2001. – Т. 1. – С. 4–13. – Режим доступа: <http://www.philology.ru/linguistics1/bondarko-01.htm>. – Загл. с экрана.
- Гин Я. И. Проблемы поэтики грамматических категорий : Избранные работы / Я. И. Гин. – Санкт-Петербург : Академический проект, 1996. – 224 с.
- Єрмоленко С. С. Знакова структура мовної одиниці в комунікативно-епістемічній перспективі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / С. С. Єрмоленко. – Київ, 2007. – 32 с.
- Китиця О. В. Категорія персональності та засоби її вираження в публіцистичному стилі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. В. Китиця. – Дніпропетровськ, 2001. – 19 с.
- Кошелівець І. У хоршій Шевченків слід ступаючи... / І. Кошелівець // Симоненко В. Берег чекань. – Київ : Наук. думка, 2001. – С. 11–46.
- Лотман Ю. М. Анализ поэтического текста. Структура стиха / Ю. М. Лотман. – Москва : Просвещение, 1972. – 271 с.
- Пасічна О. Специфіка вираження категорії персональності в публіцистичних текстах / О. Пасічна // Південний архів. Серія: Філол. науки : [зб. наук. праць]. – Херсон : Айлант, 2002. – Вип. 4. – С. 30–33.
- Сидоров Е. В. Онтология дискурса / Е. В. Сидоров. – [2-е изд.]. – Москва : ЛИБРОКОМ, 2009. – 232 с.
- Юдіна С. М. Способи вираження особового дейксису в англійському науково-технічному тексті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / С. М. Юдіна. – Київ, 2001. – 25 с.
- Ясакова Н. Категорія персональності: природа, структура та репрезентація в українській літературній мові : [монографія] / Наталія Ясакова. – Київ : НаУКМА, 2016. – 328 с.
- Ясакова Н. Ю. Актуалізація граматичних значень персональності в семантиці тексту / Н. Ю. Ясакова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. праць / відп. ред. М. Я. Плющ. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 6. – С. 160–164.

Nataliya Yasakova

REALIZATION OF THE SEMANTICS OF PERSONALITY IN THE POETRY BY VASYL SYMONENKO

Background. In view of the communicative nature of the studied text, the categories of personality – which determines the correlation between the participants of any communication act and the participants of the described situation – is important for its appropriate interpretation. In poetry, the opposition of persons is of top priority; it is characterized with multidirectionality and modifications, which are essential for perception of the content.

Purpose. Identification of the role played by semantics of personality in expression of the artistic idea of the poetry by Vasyl Symonenko.

Methods. Semantical and stylistic analysis of the poetry was used as a method of the research.

Results. Numerous poems by V. Symonenko feature the same personal tonality or emphatic personal keynote. For example, personal tonality of the second person is typical for message poetry. Some patriotic poems were composed as a dialogue, which is the unique feature of V. Symonenko's style. In the texts with the tonality of the first person, 'I-subject' is not static, as it splits, moves to the past or transforms, correlating with the predicate untypical for the first person. In the poems with the tonality of the third person, the lyrical subject neither manifests his presence directly via the finite forms nor engages in a dialogue with a reader, lyrical addressee or a character. Realization of the personal meaning in the pieces of poetry by V. Symonenko is often related to the text composition, and correlation of the grammatical meanings of a person contributes to creation of the poetry content.

Discussion. Active involvement of grammatical semantics of personality into formation of the artistic structure of poetry is typical for the works by V. Symonenko. Personality contributes to communicative and semantic integrity of the poetries, and changes in personal meanings are closely connected with the architectonics of a lyrical text.

Functioning of personality grammemes requires thorough study in the poetical texts of various periods, literature directions, in accordance with the topical groups and genres of lyrics.

Keywords: stylistics, semantics of personality, pronoun words, poetic text, Vasyl Symonenko.

Матеріал надійшов 15.01.2018